

یادداشت

دکتر ایوب نوروزی دهناشی
پژوهشگر اقتصاد و مدیریت صنعتی

اقتصاد سیاسی جمهوری اسلام ایران و نظم جدید جهانی (مطالعه موردی کریدورها)

از آنجایی که کریدورها نقش قابل توجهی در نظم جدید جهانی خواهند داشت و جمهوری اسلامی ایران، میان دو مرکز ژئوپلیتیک و انرژی جهان (خلیج فارس و دریای خزر) قرار گرفته است، پیش بینی می شود که نقش پررنگی بر شکل گیری نظم جدید جهانی داشته باشد. با طرح این ادعا، تلاش خواهد شد که نقش اقتصاد سیاسی جمهوری اسلامی ایران بر تغییر نظم جدید جهانی بررسی شود.

موضوع نقش آفرینی کنشگران جهانی در نظم نوین جهانی جدید، به عنوان رسالتی اجتناب پذیر و فرا قوه‌ای، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به همین دلیل این اولویت در «بیانه گام دوم انقلاب» مدنظر رهبر معظم انقلاب بوده است. از این رو، لازم است که این موضوع توسط کارشناسان و پژوهشگران بررسی شود تا نقش جمهوری اسلامی ایران در نظم جدید به وضوح مشخص شود تا بتوان نقشه راهبردی در این خصوص تدوین نمود. آنچه بر اهمیت نقش آفرینی جمهوری اسلامی ایران در نظم جدید جهانی می‌افزاید، ارتباط بین دو مرکز ژئوپلیتیکی و انرژی جهان (خلیج فارس و دریای خزر) است که از اهمیت راهبردی قابل توجهی برخوردار است. یکی از اساسی‌ترین و قوی‌ترین پایه‌های هژمونی، اقتصاد است و کشورهایی می‌توانند به این قدرت دست یابند که در عصر جدید، نقش پررنگی در اقتصاد جهانی داشته باشد. از آنجا که «کریدورها» نقش غیر قابل انکاری در اقتصاد جهانی دارند، می‌توان اذعان کرد که ایران اسلامی، می‌تواند نقش چشمگیری در نظم جدید جهانی داشته باشد؛ زیرا بیشتر کریدورهایی که تعیین می‌کند، قدرت اول جهان چه کنشگری باشد، از ژئوپلیتیک ایران عبور می‌کنند. در واقع، ایران خواسته یا ناخواسته تعیین می‌کند که چه کنشگری هژمونی (قدرت اول) باشد. به همین دلیل این موضوع برای آمریکا و غرب، نگران‌کننده خواهد بود. احتمالاً به این دلیل آمریکا و غرب، خواهان مذاکره با جمهوری اسلامی ایران هستند، در واقع به این موضوع پی برده‌اند و می‌دانند اگر با ایران به توافق نرسد و ایران را به غرب نزدیک نکند، رقبای آن (چین و روسیه) به

این منطقه حیاتی دست پیدا خواهند کرد و هژمونی آن با سرعت بالایی روبه‌زوال خواهد رفت؛ بنابراین، سناریوی نقش ژئوپلیتیک ایران تأثیر غیر قابل انکاری بر شکل‌گیری نظم جهانی خواهد داشت. از طرف دیگر، حتی اگر روسیه و چین بخواهند از منافع خود در اوراسیا دفاع کنند، به شدت به ایران نیاز دارند. در واقع، «راه‌آهن ایران» همان نقشی را ایفا می‌کند که راه‌آهن «ترانس سیبری» در حال حاضر برای اتصال چین به اروپا ایفا می‌کند؛ زیرا جمهوری اسلامی ایران، حلقه‌ای است که تمام خطوط راه‌آهن خاورمیانه (غرب آسیا) و خطوط ارتباطی را به قفقاز و آسیای مرکزی متصل می‌کند. در نهایت به روسیه، چین، پاکستان، افغانستان و از طریق دریا تا هند و دریای چین جنوبی، گسترش خواهد یافت. از این رو در بلندمدت، ایران ممکن است بتواند خطوط ارتباطی «هارتلند جنوبی» را از طریق بنادر خود یا جاده‌هایی که مصر را به اردن و عربستان سعودی متصل می‌کند، به اوراسیا متصل کند؛ اما همه این‌ها به این بستگی دارند که مسئولان کشور چه زمانی به این فکر خواهند افتاد که مسیرهای کریدور را هموار کنند؛ زیرا کم‌کاری مسئولان، به شدت در این راه احساس می‌شود و یقیناً کم‌کاری آن‌ها، باعث می‌شود که سناریوی «دور زدن ایران» به سناریوی محتمل تبدیل شود. در مجموع، می‌توان افزود که چهار کریدور که ایران نقش اساسی در آن‌ها دارد - نظم جدید جهانی را تشکیل می‌دهد: **کریدور شمال - جنوب (غرب دریای خزر)**؛ این کریدور، ۹۳۸۹ کیلومتر (فنلاند تا دهلی‌نو) است؛ از هلسینکی شروع می‌شود و از روسیه، ارمنستان، گرجستان، آذربایجان و ایران می‌گذرد تا جنوب خلیج فارس، حوزه اقیانوس هند و کشورهای جنوب شرق آسیا ادامه

کریدور شمال-جنوب (دریای خزر شرقی): قزاقستان- ترکمنستان- ایران (۹۲۶ کیلومتر طول): همانند کریدور شمال-جنوب در دریای خزر غربی، این کریدور به طول ۹۲۶ کیلومتر، منطقه خلیج فارس، جنوب شرقی رابه هم متصل می‌کند. کشورهای آسیایی و کشورهای مشترک‌المنافع (CIS). این راهرو در ۳ دسامبر ۲۰۱۴ برای استفاده باز شد.

کریدور جدید: «کریدور جدید که چین- قرقیزستان - تاجیکستان، افغانستان - ایران را به هم متصل می‌کند و ۷۹۸۴ کیلومتر طول دارد. این خط آهن، چین و کشورهای مشترک‌المنافع (CIS) را به ایران و اروپا متصل می‌کند. این لینک جدید در بخش‌های مختلف در حال ساخت است.»

دارد. راه‌آهن به جز ۳۷۲ کیلومتر که قزوین- رشت و آستارا را در ایران وصل می‌کند، آماده است.

کریدور شرق - غرب (اوراسیا): این کریدور حمل و نقل ترانزیت میان آسیا، خاورمیانه، اروپا و آفریقا را انجام می‌دهد. سه جهت مختلف برای این راهرو وجود دارد:

۱. چین - کشورهای مشترک‌المنافع (CIS) - ایران، عراق و سوریه و از طریق دریای مدیترانه به یونان و بقیه اروپا می‌رسند. گزینه دیگر این است که راه‌آهن از طریق ایران به ترکیه کشیده شود؛

۲. چین - میانمار - بنگلادش - هند - پاکستان - ایران - عراق - سوریه و اروپا؛

۳. چین - قزاقستان - قرقیزستان - تاجیکستان - افغانستان - ایران - ترکیه - اروپا.

